

Zpráva o šetření ve věci postupu orgánů dohledu nad znaleckou činností

Společnost A., a. s. (dále také „stěžovatelka“), nesouhlasí s **postupem předsedy Krajského soudu v Brně** (dále také „krajský soud“ nebo „předseda krajského soudu“) a **Ministerstva spravedlnosti** (dále také „ministerstvo“) při **výkonu státní správy znalecké činnosti**. Stěžovatelka se na ně obrátila s podněty a stížnostmi na postup znalce RNDr. R. (dále také „znalec“), který vypracoval znalecké posudky pro společnost Lesy České republiky, s. p., s níž vede stěžovatelka soudní spory o náhradu škody.

Podle stěžovatelky se krajský soud nezabýval podstatnou částí podnětů a stížností, která směřovala proti věcné správnosti a metodě vypracovaných znaleckých posudků, nevyužil možnosti odborné konzultace, pominul překročení znaleckého oboru a odvětví znalcem, neprovedení terénního šetření a porušení povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti. Nevypořádal se s námitkou podjatosti znalce. Krajský soud podle stěžovatelky dále pominul, že se znalec dopouští pokračování v přestupku. Krajský soud svůj postup podle stěžovatelky odůvodnil prakticky pouze tím, že znalec působí v daném oboru dlouhou dobu. Ke zjednání nápravy nedošlo podle stěžovatelky ani poté, co se obrátila na Ministerstvo spravedlnosti.

V šetření jsem se zaměřil na to, jakým způsobem se orgány státní správy znalecké činnosti (dále také „orgány dohledu nad znaleckou činností“) vypořádaly s podanými podněty a stížnostmi a zda přitom postupovaly v souladu s právními předpisy a principy dobré správy. V šetření nehodnotím přímo postup znalce a jím vypracované znalecké posudky, protože mi to s ohledem na zákon o veřejném ochránci práv¹ nepřísluší.

A. Shrnutí závěrů

V šetření jsem **dospěl k závěru**, že:

- Podá-li stěžovatel orgánu dohledu nad znaleckou činností podnět proti znalci a znaleckému posudku, který je předmětem dokazování v běžícím soudním řízení, má orgán dohledu tento podnět **prošetřit a zahájit přestupkové řízení** se znalcem jen v případě, že jednotlivé námitky nasvědčují **zjevnému překročení povinností znalce či zakládají jinak závažný důvod pro uplatnění správního dohledu**. V ostatních případech je k posouzení námitek příslušný procesní soud, do jehož nezávislého rozhodování nesmí orgán dohledu zasahovat (blíže viz část C.1 zprávy).
- Předseda krajského soudu a ministerstvo **nepochybili při vypořádání námitek** směřujících **proti řádnému a osobnímu vypracování** znaleckého posudku a **námítce podjatosti** znalce (blíže viz části C.1.1, C.1.3 a C.1.4 zprávy).
- Předseda krajského soudu měl **blíže prověřit námitku směřující proti překročení znaleckého oprávnění znalcem**. Její vypořádání předsedou krajského soudu

¹ Dle § 1 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, působí ochránce k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí v zákoně vyjmenovaných. Znalec není správním úřadem, ochránce se může zabývat výlučně postupem státní správy znalecké činnosti, která vyřizuje podněty a stížnosti na znalce. Dle § 1 odst. 9 zákona se působnost ochránce nevztahuje mj. na soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů.

nepovažuji za přesvědčivé. Nesouhlasím se závěrem ministerstva, které postup předsedy krajského soudu **vyhodnotilo jako dostačující** (blíže viz část C.1.2 zprávy).

B. Skutková zjištění

Stěžovatelka vede opakovaná **soudní řízení o náhradu škody** se společností Lesy České republiky, s. p. (dále také „žalobkyně“ nebo „zadavatelka posudků“). V těchto řízeních žalobkyně uplatňuje náhradu škody na lesních porostech způsobenou imisemi vznikajícími v důsledku provozní činnosti stěžovatelky.

Žalobkyně nejprve **vyčíslí vzniklou celkovou škodu na lesních porostech** způsobenou imisemi. Postupuje podle několika právních předpisů,² a zejména podle vyhlášky Ministerstva zemědělství o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích (dále také „vyhláška o výpočtu škody na lesích“).³ Výši škody podle této vyhlášky lze určit u imisí, pro které je stanoven imisní limit vyhlášený pro ochranu ekosystémů a vegetace podle zákona o ovzduší.

Následně si žalobkyně nechává vypracovat **znalecké posudky od RNDr. R.**, znalce zapsaného v oboru čistota ovzduší, odvětví čistota ovzduší, se specializací výpočty rozptylu emisí, škody způsobené imisemi na lesních porostech.

Ve znaleckých posudcích jsou znalci stanoveny **dva znalecké úkoly**.

Zprv, znalec má **posoudit příčiny vzniku imisních škod na lesních porostech přímým a nepřímým působením emisí SO₂ a NO_x přes depozice síry, dusíku a vodíkových iontů**. Jinými slovy, má blíže vysvětlit okolnosti, za kterých dochází k poškození a ke škodám na dřevinách a porostech a doložit tak příčinnou souvislost mezi kyselou depozicí, vyvolanou emisemi z jednotlivých zdrojů, a škodou vzniklou žalobkyni působením kyselé depozice (depozice síry a dusíku).

Zadruhé, znalec má stanovit **dílčí podíly emisních zdrojů**, které vypouštějí kyselé polutanty SO₂ a NO_x do ovzduší, na celkové škodě vzniklé a vyčíslené v jednotlivém roce žalobkyní (podle vyhlášky a příslušných předpisů), a stanovit tak jejich dílčí výši škody.

Stěžovatelka s postupy a závěry znalce popsanými ve znaleckých posudcích **nesouhlasila**. Obracela se proto opakovaně na předsedu Krajského soudu v Brně a Ministerstvo spravedlnosti jako příslušné orgány státní správy znalecké činnosti. **Postup stěžovatelky vůči orgánům státní správy znalecké činnosti** v této části popíšu jen stručně, protože jak stěžovatelka, tak oba správní úřady jej znají. Stěžejní námitky stěžovatelky, jejich vypořádání ze strany správních úřadů a zásadní skutková zjištění rozebírám podrobněji v části C., která obsahuje moje právní hodnocení.

Krajský soud podnět a stížnosti⁴ na činnost znalce **shledal nedůvodnými**.⁵ Následně stěžovatelka požádala **Ministerstvo spravedlnosti**,⁶ aby přezkoumalo způsob vyřízení

² Zejména podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesa pod vlivem imisí, zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o ovzduší“), a jeho prováděcích předpisů.

³ Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Stěžovatelka adresovala krajskému soudu podnět ze dne 10. 11. 2017, ten doplnila dne 3. 1. 2018. Následně podala stížnost na vyřízení podnětu místopředsedou krajského soudu – stížnost ze dne 4. 4. 2018.

stížností předsedou krajského soudu. Ministerstvo⁷ uložilo krajskému soudu vypořádat z původních podnětů a stížností pouze námitku neprovedení terénních šetření znalcem (ve vypořádání ostatních námitek neshledalo pochybení) a prověřit nové námitky uvedené ve stížnosti zaslané ministerstvu.⁸ Ve vztahu k těmto novým námitkám dalo ministerstvo krajskému soudu na zvážení využití Poradního sboru ministra spravedlnosti pro vodní hospodářství, ochranu přírody a životního prostředí. **Předseda krajského soudu⁹** ani dalším šetřením **neshledal důvody** pro zahájení kontroly či přestupkového řízení se znalcem.

Stěžovatelka mě před vydáním zprávy vyrozuměla, že se opětovně obracela na Ministerstvo spravedlnosti, šetření ministerstva nebylo ke dni zprávy ukončeno a nemám k němu bližší informace.

C. Právní hodnocení

C.1 K dohledu nad znaleckou činností v případě kolize se soudním řízením

Stěžovatelka v podnětu a následných stížnostech přednesla řadu námitek vůči znalci a jím vypracovanému znaleckému posudku (postupně své stížnosti rozšířila na další obdobné znalecké posudky znalce předložené žalobkyní v soudních řízeních). Namítala, že znalecký posudek nebyl vypracován řádně, osobně, znalec v něm překročil obor a odvětví, pro které byl jmenován a zapsán, a byl podjatý z důvodu ekonomické závislosti na žalobkyni.

Krajský soud v Brně se sice vypořádal samostatně s jednotlivými námitkami (k tomu viz část C.2 zprávy), za zásadní však považoval to, že **napadený znalecký posudek¹⁰ je stále důkazním prostředkem v probíhajícím soudním řízení¹¹**, a jako takový je jednoznačně předmětem hodnocení, k jehož provedení je v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů příslušný pouze rozhodující soud. Předseda krajského soudu uvedl, že nemá žádnou pravomoc zasahovat do postupu či závěrů nalézacího soudu. Je to právě konkrétní soudní řízení, případně navazující řízení o opravných prostředcích, kde je možné uplatnit veškeré námitky vůči znaleckému posudku či vůči osobě znalce. V opačném případě by docházelo k nepřipustnému zásahu do těchto řízení.

Krajský soud dále zdůraznil, že **stěžovatelka ve své stížnosti neuvedla jediné soudní rozhodnutí, které by postupy znalce významně zpochybňovalo**. Krajský soud naopak poukázal na poměrně obsáhlou judikaturu civilních soudů, z níž vyplývá, že posudky znalce ve sporech o náhradu imisních škod na lesních porostech civilními soudy dlouhodobě

⁵ Za Krajský soud v Brně odpovídal nejprve dne 5. 1. 2018 místopředseda soudu JUDr. Viktor Kučera, č. j. Spr 1954/2017-70. Následnou stížnost vyřídil předseda krajského soudu JUDr. Milan Bořek dne 30. 6. 2018, č. j. Spr 1954/2017-80.

⁶ Stížnosti adresovala stěžovatelka ministerstvu ve dnech 24. 7. 2018 a 6. 12. 2018. Dne 7. 5. 2019 stěžovatelka ještě doplnila stížnost předsedovi krajského soudu.

⁷ Ministerstvo spravedlnosti stížnosti vyřídilo sdělením ze dne 22. 3. 2019, č. j. MSP-26/2018-OINS-SKZT/4, adresovaným předsedovi Krajského soudu v Brně.

⁸ V doplnění zaslaném stěžovatelkou ministerstvu dne 6. 12. 2018.

⁹ Tyto dodatečné námitky vypořádal předseda Krajského soudu v Brně JUDr. Bořek ve vyrozumění ze dnů 27. 5. 2019, č. j. Spr 1954/2017-186, a 10. 9. 2019, č. j. Spr 1954/2017-220.

¹⁰ Znalecký posudek RNDr. R. č. 4-110/2011, ze dne 17. 10. 2011.

¹¹ Byl předložen žalobkyní ve sporu vedeném u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 52 Cm 9/2015, které v době vyjádření místopředsedy a předsedy Krajského soudu v Brně nebylo dle aplikace Infosoud pravomocně ukončeno.

akceptují.¹² Předseda krajského soudu nemá být jakousi přezkumnou institucí, která by prováděla revizi znaleckých posudků k žádosti orgánů veřejné moci nebo fyzických a právnických osob. K přezkumu znaleckých posudků předsedou krajského soudu je zpravidla vždy potřeba, aby tyto posudky zpochybňovalo pravomocné rozhodnutí soudu či případně i jiný dostatečně relevantní podklad (především revizní znalecký posudek). Tento přístup vychází ze zásady *vigilantibus iura scripta sunt* (práva náležejí bdělým), kdy je především věcí dotčených osob, aby hájily svá práva a nepříznivý znalecký posudek samy kvalifikovaně napadaly, což platí obzvlášť v této situaci, kdy byl posudek vypracován pro soukromé účely a podstatou celé věci je soukromoprávní spor (žalobkyně proti stěžovatelce).

Dříve, než přistoupím k jednotlivým námitkám stěžovatelky vůči znalci a znaleckým posudkům, musím se vypořádat s uvedenými závěry krajského soudu.

Požadavky na výkon znalecké činnosti jsou obecně upraveny v § 8 a násl. zákona o znalcích a tlumočnících.¹³ Znalec je mj. povinen vykonávat znaleckou činnost řádně, osobně, ve stanoveném oboru a odvětví, pro které byl jmenován, a nesmí podat posudek, jestliže lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti.¹⁴

V případě, že znalec poruší některou z uvedených povinností, může se dle zákona o znalcích a tlumočnících dopustit **přestupku**,¹⁵ za který mu hrozí pokuta nebo výškrtnutí ze seznamu znalců. I v případě, že zjištěné porušení povinnosti nebude možné posoudit jako přestupek, může orgán státní správy znalecké činnosti uložit znalci písemnou **výstrahu**.¹⁶

Orgány státní správy znalecké činnosti musí v souladu s uvedenými povinnostmi a odpovědností znalců **za přestupky přijímat a vyřizovat podněty a stížnosti na činnost znalců**.

Stávající právní úprava však výslovně neřeší, jaké jsou limity přezkumu znaleckého posudku orgánem státní správy znalecké činnosti, jde-li o znalecký posudek, který je předmětem dokazování v běžícím, tj. pravomocně neskončeném soudním řízení.

Znalecký posudek je jako každý jiný důkazní prostředek předmětem hodnocení soudu, přičemž podléhá zásadě **volného hodnocení důkazů**. **Výkonem státní správy** soudů

¹² Krajský soud v Brně jmenoval mj. rozhodnutí Nejvyššího soudu – usnesení ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3486/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4425/2016, a v nich odkazovaný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002, publikovaný pod č. 46/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

¹³ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Viz § 8, 10 a 11 zákona o znalcích a tlumočnících.

¹⁵ Dle § 25a odst. zákona o znalcích a tlumočnících.

¹⁶ Podle § 25d zákona o znalcích a tlumočnících. Výstraha představuje specifický případ disciplinární odpovědnosti. Podle § 25d ji orgán dohledu může uložit v případě, kdy nelze zjištění porušení povinnosti uložené zákonem o znalcích a tlumočnících posoudit jako přestupek podle zákona o přestupcích nebo jako trestný čin. Při ukládání výstrahy se nepoužije část druhá a třetí zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

a rovněž **znalecké činnosti nesmí správní orgány zasahovat do nezávislého rozhodování soudů**,¹⁷ jehož základním kamenem je právě dokazování.

Soud je přitom oprávněn podrobit osobu znalce i znalecký posudek úplnému a zevrubnému posouzení, tj. včetně posouzení věcné správnosti. Lze poukázat na náleze Ústavního soudu České republiky,¹⁸ podle kterého: „[z]nalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce.“¹⁹

Účastníci soudního řízení by proto měli **namítat vady znaleckého posudku primárně v řízení před soudem**, a za tím účelem navrhopvat a předkládat potřebné důkazy a trvat na dalším dokazování. Podá-li v takovém případě strana soudního řízení podnět či stížnost směřující např. proti řádnému vypracování znaleckého posudku, staví orgán státní správy znalecké činnosti do role duplicitního hodnotitele jednoho z důkazů.²⁰

Z odborné literatury a z vyjádření představitelů státní správy znalců (viz níže) lze dovodit, že přezkum znaleckého posudku, který je předmětem dokazování v běžícím soudním řízení, je problematický a možnosti správních orgánů značně omezené právě s ohledem na povinnost nezasahovat do nezávislosti soudního rozhodování.

Perfeký²¹ uvádí, že v takovém případě lze uvažovat o **přezkumu pochybení souvisejících s celkovou činností znalce**, jako je např. překročení znaleckého oprávnění či porušení mlčenlivosti, **věcný přezkum posudku ze strany orgánů státní správy znalců by ale měl být nepochybně vyloučen**. K hodnocení znaleckého posudku je podle něj v takovém případě příslušný pouze rozhodující soud. Využití pravomoci správních orgánů vůči znalci by mělo být možné pouze v případě, pokud by **pravomocné rozhodnutí soudu** či jiného orgánu stanovilo, že znalecký posudek nebyl vypracován v souladu s právními předpisy.

Shodně Dörfl²² potvrzuje, že v takovém případě (obzvláště pokud řízení dosud nebylo pravomocně skončeno) krajské soudy zpravidla stížnosti nepřesetřují a ponechají

¹⁷ Viz § 118 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále také „zákon o soudech a soudcích“).

¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. III. ÚS 299/06, publ. ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 45/2007; dostupné on-line z www.nalus.usoud.cz. Dále také náleze Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 11/08.

¹⁹ Ústavní soud dále doplnil, že: „[p]onechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.“ Obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009.

²⁰ Viz FERFECKÝ, Jan. Dohled nad znalci: věcný přezkum znaleckých posudků, aneb na kterém bojišti tuto bitvu bojovat, In: ePravo.cz [on-line]. 25. 2. 2018 [cit. 30. 4. 2020]; dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohled-nad-znalci-vecny-prezkum-znaleckych-posudku-aneb-na-kerem-bojisti-tuto-bitvu-bojovat-107595.html>

²¹ Viz FERFECKÝ, J. (cit. výše).

²² DÖRFL, Luboš. Zákon o znalcích a tlumočnících. Komentář. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-148-2. s. 61.

posouzení vad posudku na úvaze orgánu v řízení, ve kterém byl posudek nebo překlad použit jako důkaz.

Hanák²³ také označuje roli orgánů vedoucích řízení za stěžejní, „neboť se s výsledky znalecké činnosti setkávají v první linii a pouze ony mohou důsledným kritickým hodnocením znaleckých posudků i vlastního jednání znalce (např. podjatost apod.) získat a posléze předat státní správě znalectví poznatky potřebné pro vyvození případných odpovědnostních důsledků vůči konkrétním znalcům pro věcná pochybení či nedostatečné znalosti. Mohou být podkladem i pro všeobecnější úpravu pravidel.“

Obdobné stanovisko vyjádřili zástupci krajských soudů na **setkání**, které jsem organizoval **k aktuálním otázkám státní správy znalectví v roce 2017**. Poukázali na to, že znalecký důkaz musí jako jeden z důkazů vyhodnotit procesní soud, přezkum řádnosti ze strany správních orgánů v běžícím soudním řízení by představoval nepřipustný zásah. Ministerstvo spravedlnosti vyjádřilo názor, že zasahovat do probíhajícího řízení by se mělo „**pouze v případě výrazných excesů**“.

Na kulatém stole orgánů státní správy znalecké činnosti, který se konal v **září 2018 v Kroměříži**, Visinger (Ministerstvo spravedlnosti)²⁴ rovněž zdůraznil, že výkonem dohledu nesmí správní orgány zasahovat do nezávislosti hodnocení důkazů soudem. Zdůraznil, že v případě žádného (ani revizního) znaleckého posudku neplatí presumpce správnosti, že účelem šetření orgánu dohledu není obstarávat důkazní prostředky pro účastníka řízení na náklady státu a že důvěra veřejnosti v řádný výkon znalecké činnosti je ohrožena zejména v případě rozporu znaleckých závěrů. V případě kolize se soudním řízením proto doporučuje podrobit meritornímu prošetření námitky **porušení jiných povinností** (nepodjatost, mlčenlivost, včasnost a nedostatek znaleckého oprávnění). Pokud jde o řádnost znalecké práce, doporučuje, aby se orgány dohledu zabývaly tím, **zda již byl předložen ústavní revizní posudek, zda již soudy obou stupňů k posudku zaujaly stanovisko**, zda se jedná o případ postoupený orgány činnými v trestním řízení, případně přihlédnout k tomu, že znalec pochybení (byť zčásti) sám připustil.

Popsané úvahy musím zohlednit, obrátí-li se na mě, jako v tomto případě, stěžovatel s tím, že se správní orgány pověřené dohledem nad znaleckou činností nevypořádaly dostatečně s jeho námitkami proti znalci a znaleckému posudku, který je současně předložen jako důkaz v soudních řízeních.

Přihlédnu-li k výše popsaným limitům právní úpravy, bude nezbytné, abych **pečlivě posoudil okolnosti každého případu**. Přihlédnu k tomu, zda již o předmětném posudku rozhodoval soud a zda je toto rozhodnutí pravomocné, zda byl v soudním řízení předložen oponentní či revizní znalecký posudek a zda v soudním řízení obstál. Přihlédnu též k tomu, zda již dříve nebyl znalec potrestán za obdobný přestupek či mu nebyla udělena výstraha v souvislosti s obdobným znaleckým posudkem. V ostatních případech se budu zabývat tím, zda správní orgán **vypořádal jednotlivé námitky a zda se zabýval tím, jestli z nich**

²³ Viz HANÁK, Jakub. Institucionální otázky znalectví [on-line]. Brno: Ústav soudního inženýrství, Vysoké učení technické v Brně, 2012. Disertační práce. [cit. 30. 4. 2020]. s. 111; dostupné z https://www.vutbr.cz/www_base/zav_prace_soubor_verejne.php?file_id=60517.

²⁴ VISINGER, Radek. Poznátky z dohledové činnosti, recentní rozhodovací praxe, přednáška v rámci kulatého stolu orgánů státní správy znalecké činnosti, Justiční akademie Kroměříž, 26.–27. 9. 2018. V dané době působil přednášející jako ředitel odboru justičního dohledu Ministerstva spravedlnosti.

nevyplývá zjevné překročení zákonem stanovených požadavků na vypracování znaleckých posudků a činnost znalce.

Neopomím problém **běhu lhůt pro zánik odpovědnosti znalce** za spáchání přestupku.²⁵ Jsem si vědom významu správního trestání, má-li výkon dohledu nad řádným výkonem znalecké činnosti přispívat ke zvýšení odpovědnosti za kvalitu vypracovaných znaleckých posudků. Přesto se nedomnívám, že by hrozba zániku odpovědnosti za přestupek znalce umožňovala porušit základní povinnost nezasahovat do nezávislého soudního rozhodování. Jestliže jsou soudy povolány k úplnému a podrobnému hodnocení znaleckého posudku, je s výjimkou zcela zásadních a zjevných pochybení namíste vyčkat na jejich posouzení. Vítám, že **nový zákon o znalcích**²⁶ na rozdíl od stávající právní úpravy otázku **kolize správního dohledu se soudním řízením výslovně řeší**. Zaprvé umožňuje v případě kolize správního a soudního řízení **stavění lhůt**, a to ve vztahu k přestupkům týkajícím se nevypracování znaleckého posudku s odbornou péčí, mimo stanovený obor a odvětví, porušení povinnosti osobního výkonu a nestrannosti. Zadruhé přichází se zásadním **prodloužením lhůt pro zánik odpovědnosti za přestupek**.²⁷

C.2 K jednotlivým námitkám

Nyní při zohlednění obecného závěru uvedeného v části C.1 zhodnotím, jak krajský soud a ministerstvo vypořádaly jednotlivé námitky předložené stěžovatelkou.

Námitky stěžovatelky jsem pro větší přehlednost rozdělil do **čtyř skupin**, jakkoliv se některé z nich částečně prolínají. V každé podkapitole nejprve představím **pravidla** stanovená právní úpravou, poté shrnu **skutková zjištění**, vyjádření stěžovatelky a **postup orgánů dohledu**. Ten nakonec **zhodnotím**.

C.2.1 K řádnosti vypracování posudku

Znalec je povinen vypracovat znalecký posudek řádně.²⁸ Co se myslí řádným výkonem znalecké činnosti, blíže nevymezuje ani zákon o znalcích a tlumočnících, ani prováděcí vyhláška,²⁹ která pouze upravuje formální náležitosti posudku.³⁰ Výklad řádného výkonu

²⁵ Zákon o znalcích a tlumočnících neupravuje lhůty pro přestupky samostatně. Použije se proto úprava zakotvená v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o přestupcích“). Podle § 30 zákona o přestupcích činí promlčecí doba 1 rok, nebo 3 roky, jde-li o přestupek, za který zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100 000 Kč. Dle zákona o znalcích a tlumočnících připadá tříletá promlčecí doba pro přestupek porušení povinnosti vypracovat posudek řádně, v příslušném oboru (odvětví) a za posudek vypracovaný podjatým znalcem.

²⁶ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2021 a nahrazuje zákon o znalcích a tlumočnících z roku 1967.

²⁷ Podle § 42 odst. 2 nového zákona o znalcích činí promlčecí doba 5 let ode dne, kdy byl přestupek spáchán (v případě přerušení promlčecí doby nejpozději 7 let od jeho spáchání).

²⁸ Viz § 8 zákona o znalcích a tlumočnících.

²⁹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Vyhláška v § 13 vymezuje formální náležitosti posudku, když mj. stanoví, že v posudku uvede znalec popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález), a výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky (posudek).

znalecké činnosti upřesnila teprve **instrukce Ministerstva spravedlnosti**,³¹ která v § 22 odst. 1 stanoví, že se jím rozumí „nejen dodržení stanovených formálních a obsahových náležitostí úkonu (§ 13 a 14 vyhlášky), ale **též provedení úkonu s náležitou odbornou péčí** (*lege artis*). Správní orgán je oprávněn ověřit, zda je závěr posudku přezkoumatelný a postup znalce opakovatelný, zda neodporuje zásadám formální logiky, zda měl znalec k dispozici všechny relevantní podklady a náležitě je v posudku označil a zda s přihlédnutím ke vstupním informacím použil určitou metodu, postup či údaj důvodně; bere přitom v úvahu i způsob, jakým znalec vysvětlil posudek orgánu veřejné moci v rámci výsledku, případně též závěr revizního znaleckého posudku. Za daným účelem si správní orgán zpravidla vyžádá součinnost sboru pro znalecké otázky.“

Podnět stěžovatelky

Stěžovatelka v podnětu zaslaném Krajskému soudu v Brně³² uplatnila několik **námitek, které mířily na porušení povinnosti znalce vypracovat znalecký posudek**³³ řádně. Namítala, že posudek je vnitřně rozporný, neboť jednotlivá tvrzení znalce si odporují, závěry znalce jsou nelogické a znalec nepřihlédl k podstatným skutečnostem, s nimiž se měl a mohl vypořádat, hodnotil vedle otázek skutkových i otázky právní, nijak neodůvodnil své závěry o výši škody a použil nespolehlivou metodu, a skutečnosti, které hodnotil v posudku, hrubě zkreslil. Stěžovatelka namítala, že znalecký posudek byl vypracován bez jakéhokoli terénního šetření lesních porostů, znalec si neopatřil dostatek podkladů. Tyto námitky stěžovatelka podrobně rozpracovala. Navrhla, aby byl posudek znalce odborně přezkoumán, aby byla v případě potřeby konzultována Česká geologická služba AV ČR, případně Český hydrometeorologický ústav (dále také „ČHMÚ“). Stěžovatelka k podnětu přiložila podklady, které zpochybňovaly samotný princip náhrady imisní škody na lesích, tak jak jej upravují příslušné právní předpisy.

V doplnění podnětu³⁴ stěžovatelka poukázala na to, že totožný a další obdobný³⁵ posudek znalce podrobil značné kritice ČHMÚ v revizním posudku zadaném soudem (dále také „**revizní posudek ČHMÚ**“).³⁶ Stěžovatelka k doplnění podnětu také přiložila oponentní znalecký posudek Ing. T.,³⁷ který rovněž kritizoval metodu a závěry znalce.

³¹ Instrukce MSP-26/2017-OJD-ORG/31 Ministerstva spravedlnosti (č. 8/2017), o správním řízení ve věcech znalců a tlumočnicků a o některých dalších otázkách (dále také „instrukce“); účinná od 1. 1. 2018.

³² Podnět stěžovatelky ze dne 10. 11. 2017 adresovaný Krajskému soudu v Brně.

³³ Tento prvotní podnět mířil na znalecký posudek č. 4-110/2011, ze dne 17. 10. 2011, který předložila žalobkyně v soudním sporu vedeném Městským soudem v Praze (sp. zn. 52 Cm 9/2015).

³⁴ Doplnění podnětu stěžovatelky ze dne 3. 1. 2018 adresované Krajskému soudu v Brně.

³⁵ Znalecký posudek č. 1-116/2013, ze dne 4. 4. 2013, oba předložené žalující v soudním sporu proti společnosti Plzeňská teplárenská, a. s., vedenému u Okresního soudu Plzeň-město, sp. zn. 17 C 431/2011.

³⁶ Znalecký posudek Českého meteorologického ústavu (zpracoval Mgr. Ondřej Vlček) ve věci 17 C 431/2011, ze dne 25. 2. 2014. Úkolem revizního posudku bylo posoudit způsob, jakým stanovuje znalec podíl jednotlivých zdrojů na znečištění ovzduší (tedy přezkoumat 2. úkol vymezený znalci).

³⁷ Znalecký posudek č. 039/1/2016, ze dne 31. 1. 2017, Ing. T. směřující proti znaleckému posudku RNDr. R. č. 1-112/2012.

Vyřízení podnětu stěžovatelky krajským soudem

Místopředseda Krajského soudu v Brně (dále také „místopředseda krajského soudu“)³⁸ shledal stížnost nedůvodnou. Kromě toho, že znalecké posudky byly předmětem soudního řízení, stěžovatelka nepředložila žádné soudní rozhodnutí, které by závěry a postupy znalce zpochybnilo, a krajský soud nemá sloužit k reviznímu přezkumu posudků předložených v soukromoprávním sporu (viz výše v části C.1), se blíže vyjádřil k námitkám směřujícím proti řádnosti.

K průkaznosti metody znalce místopředseda krajského soudu poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2012,³⁹ podle kterého je metoda opírající se o rozptylovou studii a Gaussův model standardním řešením, přičemž v ustálené praxi soudů jde o způsob určení nejpřesnější. Neexistuje-li metoda pro přesný výpočet škody na jednotlivých územích, jde podle Nejvyššího soudu o metodu plně dostačující. I v případě, kdy byl v soudním řízení účastníky řízení předložen konkurující znalecký posudek, znalecké posudky jmenovaného znalce obstály a byly potvrzeny i revizními posudky vyhotovenými k zadání soudu.⁴⁰ Civilní soudy v zásadě metodu a závěry Ing. T. upozadily a oponentní posudek předložený stěžovatelkou nemohl napadený posudek RNDr. R. kvalifikovaně zpochybnit. Pokud jde o revizní posudek ČHMÚ, krajský soud připustil, že ten závěry jmenovaného znalce skutečně zpochybňuje, nepřináší však žádnou vlastní metodu pro výpočet podílů imisních škod na lesních porostech, a především nemůže sám o sobě bez dalšího zvrátit shora popsané závěry civilních soudů.

Místopředseda krajského soudu shledal, že předmětný posudek splňuje požadavky prováděcí vyhlášky a lze jej považovat za elementárně přezkoumatelný – znalec shrnul podklady, ze kterých vycházel, včetně seznamu použité literatury, popsal a odůvodnil svůj pohled na vliv kyselé deponie H^+ vzniklé z emisí SO_2 a NO_x , popsal výpočet depozičních toků síry a dusíku a shrnul i výsledky svých výpočtů. Znalec v posudku výslovně uvedl, že nestanovuje výši škody na lesních porostech jako takovou – vychází z celkové částky škody, kterou vyčísľuje žalobkyně postupem podle vyhlášky o náhradě škody na lesích a souvisejících právních předpisů. Jeho úkolem bylo stanovit pouze dílčí podíl emisních zdrojů na celkové škodě v návaznosti na vypouštění znečišťujících látek (SO_2 a NO_x) a vypočíst podíly jednotlivých znečišťovatelů prostřednictvím rozptylové studie a matematických modelů. Znalec proto neposuzoval vedle otázek odborných i otázky právní. Posudek v tomto ohledu nebyl nijak matoucí.

Krajský soud v Brně projednával současně i další obdobné stížnosti na činnost znalce. Při jejich vyřizování si vyžádal **vyjádření samotného znalce⁴¹** k věci. K metodě, kterou používá k výpočtu depozičních toků síry, dusíku a kyselých depozic a k adresnému stanovení okruhu jednotlivých zdrojů – znečišťovatelů, znalec uvedl, že ji veřejně prezentoval a opakovaně obhajoval v rámci oponentních řízení výzkumných projektů. Metodu potvrdil

³⁸ Vyrozumění Krajského soudu v Brně ze dne 5. 1. 2018, sp. zn. Spr 1954/2017-70, vyřizoval místopředseda Krajského soudu v Brně JUDr. Kučera.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2012, sp. zn. 32 Cdo 1808/2010.

⁴⁰ Jako příklad uvedl krajský soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4425/2016 – v tomto soudním řízení se revizní posudek přiklonil k posudku RNDr. R. proti znaleckému posudku Ing. T., s tím, že metodika a postupy znalce jsou správné.

⁴¹ Vyjádření RNDr. R. ze dne 27. 11. 2017 v rámci šetření stížnosti sp. zn. Spr 1678/2017.

Nejvyšší soud ve své ustálené praxi jako metodu doposud nejpřesnější, vzhledem k dosavadní úrovni vědeckých poznatků o působení exhalací na lesní porosty a technických možnostech jejich vyčíslení. Nejvyšší soud uvedl, že není do budoucna vyloučeno přesnější stanovení výše náhrady, bude-li vypracována exaktnější metoda zjištění konkrétních dopadů jednotlivých původců exhalací. Zatím ji však žalovaná strana neoznačila, a proto soudy dospívají k závěru, že metodika a postupy znalce jsou správné a použitelné.⁴² Znalec doplnil, že vlastní znaleckou činnost provádí od roku 1999, během této doby již podal přes 120 znaleckých posudků, ve kterých používá stále stejný metodický přístup i metodu rozdělení na jednotlivé znečišťovatele. Doposud si na jeho postupy nikdo nestěžoval, ve stížnostech proto spatřuje snahu účelově zvrátit negativní rozhodování soudů ve sporu o náhradu škod na lesních porostech.

Nesouhlas stěžovatelky s vyřízením podnětu

Stěžovatelka s vyřízením podnětu nesouhlasila.⁴³ Namítala zejména, že právě Nejvyšší soud uvádí, že znalecké posuzování znalce je metodou určení výše škody, ačkoliv sám znalec přiznal, že výši škody nezjišťuje, a jeho posudek tak nemůže být metodou určení výše škody. Stěžovatelka namítla, že rozsáhlá část posudku (vyčíslení škody) je fakticky pouze tvrzením žalobkyně. Stížnost směřovala na tuto „vlastnost“ posudku, který hranici mezi údaji žalobkyně a vlastními znaleckými závěry zastřel. S tím se podle stěžovatelky krajský soud vůbec nevypořádal. Soudy nižších soudů tak pracují s posudky znalce jako s důkazy o existenci a výši škody, krajský soud se však podnětem odmítá zabývat s tím, že výši škody znalec nestanovuje. Stěžovatelka poukázala na další obdobný posudek znalce.⁴⁴

Druhé vyřízení podnětu stěžovatelky krajským soudem

Předseda krajského soudu⁴⁵ **shledal stížnost nedůvodnou.** Vyjádřil souhlas s první odpovědí, kterou vyřizoval místopředseda krajského soudu. Zdůraznil elementární přezkoumatelnost posudku. Zopakoval, že stěžovatelka nepředložila žádný komplexní revizní znalecký posudek, který by posudky znalce relevantně zpochybnil a byl akceptován obecnými soudy. Odmítl námitku, že by znalecké posudky (včetně posudků pozdějších) nebylo možno nijak přezkoumat, když je přezkoumávají soudy v běžících soudních řízeních. Tyto soudy akceptovaly metodu výpočtu podílu na vzniku imisních škod. To, zda civilní soudy považují posudky znalce za znalecké potvrzení celkové škody jako takové, je věcí těchto soudů – posudky nejsou v tomto ohledu nijak matoucí, protože znalec v nich výslovně hovoří o tom, že celkovou škodu stanovuje žalobkyně.

⁴² Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4425/2016, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 25 Cdo 62/2000.

⁴³ Stěžovatelka se obrátila na Ministerstvo spravedlnosti, odkud byla stížnost dne 4. 4. 2018 postoupena Krajskému soudu v Brně.

⁴⁴ Znalecký posudek RNDr. R. č. 4-125/2016 ze dne 19. 9. 2016.

⁴⁵ Sdělení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 6. 2018, č. j. Spr 1954/2017-80, vyřizoval předseda krajského soudu JUDr. Bořek.

Nesouhlas stěžovatelky a stížnost ministerstvu

Stěžovatelka s vyřízením stížnosti nesouhlasila a obrátila se na Ministerstvo spravedlnosti.⁴⁶ Zopakovala předchozí námitky a uvedla, že znalecký posudek RNDr. R. byl úspěšně zpochybněn, neboť Městský soud v Praze žalobu opřenou o uvedený znalecký posudek zamítl.⁴⁷ Stěžovatelka doložila krajskému soudu prakticky shodný posudek znalce,⁴⁸ ten však na něj nijak nezareagoval. Stěžovatelka ministerstvu **v doplnění stížnosti**⁴⁹ poukázala na to, že nově se k jejímu názoru na znaleckou činnost znalce přiklonil také Obvodní soud pro Prahu 4.⁵⁰ Řádnost vypracování posudku tak byla dle stěžovatelky prolomena a je na orgánech státní správy znalecké činnosti, aby tuto situaci prověřily.

Vyřízení stížnosti ministerstvem

Ministerstvo⁵¹ po prošetření věci **neshledalo v postupu Krajského soudu v Brně pochybení**, pokud jde o prověření námitky směřující proti řádnosti vypracování znaleckých posudků, s **výjimkou námitky neprovedení terénního šetření**, kterou dle ministerstva krajský soud nevypořádal. Nad rámec toho uložilo krajskému soudu, aby se vypořádal s **novými tvrzeními** stěžovatelky uvedenými v doplnění stížnosti k ministerstvu.⁵² Krajský soud měl zvážit, zda bude nutné (ve světle nových rozhodnutí, na která stěžovatelka upozornila) využít také poradní sbor – v takovém případě ministerstvo nabídlo krajskému soudu možnost konzultovat věc s Poradním sborem ministra spravedlnosti pro vodní hospodářství, ochranu přírody a životního prostředí.

Nové vyřízení podnětu krajským soudem po vyřízení stížnosti ministerstvem

Předseda krajského soudu námitky stěžovatelky opětovně prověřil, přičemž zohlednil nově uváděné skutečnosti a soudní rozhodnutí. I tyto poslední podněty však vyhodnotil **jako nedůvodné.**⁵³

Neprovedení terénního šetření podle předsedy krajského soudu neznamenal v daném případě, že znalec nepostupoval s náležitou péčí. Postup znalce musí vždy odpovídat předmětu jeho zkoumání a jeho rozsahu. Nelze rozumně předpokládat, že by jeden člověk byl schopen osobně prověřit stav takřka všech lesů na území České republiky. Znalec nijak neskrývá, že vycházel z dostupné souhrnné zprávy o stavu lesů provedené na základě programu ICP Forest. Podle předsedy krajského soudu bylo z pohledu požadavku náležité odborné péče dostačující, pokud znalec za podklad pro své závěry vzal oficiální zprávy, které obsahovaly potřebné údaje. Pokud nebyla zpochybněna spolehlivost těchto zpráv, lze mít za to, že závěry znalce byly dostatečně podloženy. Obdobně nepřicházelo v úvahu

⁴⁶ Po vyřízení stížnosti předsedou Krajského soudu v Brně dne 30. 6. 2018 se stěžovatelka obrátila na Ministerstvo spravedlnosti dne 24. 7. 2018 a opětovně dne 6. 12. 2018.

⁴⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. 52 Cm 136/2012.

⁴⁸ Znalecký posudek č. 4-125/2016.

⁴⁹ Ze dne 6. 12. 2018.

⁵⁰ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 17. 7. 2018, č. j. 55 C 114/2008-1257.

⁵¹ Viz sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 22. 3. 2019, sp. zn. MSP-26/2018-OINS-SKZT/4.

⁵² V doplnění stížnosti zaslané stěžovatelkou Ministerstvu spravedlnosti ze dne 6. 12. 2018.

⁵³ Sdělení Krajského soudu v Brně ze dne 27. 5. 2019, sp. zn. Spr 1954/2017, vyřizoval předseda krajského soudu JUDr. Bořek.

ani šetření možné celkové výše škod na lesních porostech. Znalec i v tomto vycházel z citovaných podkladů, a to konkrétně z výpočtu zadavatelky posudku (žalobkyně).

Ve vztahu k nově uplatněným námitkám se krajský soud vyjádřil zejména k rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4. Uvedl, že obvodní soud skutečně označil znalecký posudek za věrohodný pouze zčásti (rozptýl emisí v atmosféře a jejich dopad na různá místa lesních porostů). V ostatním, tj. co do závěrů ohledně stavu lesních porostů a příčin poškození, dovodil, že tyto otázky přesahují odbornost znalce a neobstojí ve světle ostatních důkazů. Obvodní soud také pracoval se studií *Návrh nového systému kompenzace škod vlastníkům lesa, projekt Grantové služby Lesy ČR*, zpracovanou v letech 2008–2009, z níž vyplývá, že koncentrace oxidu siřičitého i oxidů dusíku jsou již několik let pod limitními hodnotami a možnost jasného prokázání jejich škodlivého vlivu je prakticky nulová. Předseda krajského soudu uvedl, že ač se jedná primárně o hodnocení důkazu pro účely rozhodnutí soudu, jež nutně nevypovídá nic o případném porušení zákona o znalcích a tlumočnících, nelze přehlédnout, že citovaný rozsudek byl kritický a opíral se o řadu relevantních podkladů. Tyto podklady a z nich plynoucí závěry soudu vyvolávají o postupech a závěrech znalce určité pochybnosti.

Předseda krajského soudu však při vyřizování stížnosti zjistil, že citovaný rozsudek obvodního soudu byl zrušen usnesením Městského soudu v Praze,⁵⁴ a toto usnesení si dožádal. Městský soud obvodnímu soudu vytkl, že ve věci sám neustanovil znalce, případně znalecký ústav, neboť ke spolehlivému zodpovězení skutkových otázek bylo třeba vysoce odborných znalostí. Odvolací soud připustil pochybnosti o závěrech znalce plynoucí z předložených podkladů, současně však poukázal na další podklady, které nepřímo vyznívaly ve prospěch závěrů znalce.⁵⁵ Odvolací soud rovněž zpochybnil jednoznačný závěr obvodního soudu, že se znalec o otázce zahrnutí ozonu vyjadřoval rozporuplně. Kritiku znalce tak odvolací soud značně relativizoval.

Předseda krajského soudu závěrem zopakoval, že civilní judikatura posudky znalce dlouhodobě akceptuje. To neznamena, že by jeho závěry nemohly být vůbec zpochybněny a znalce to nezbavuje povinnosti reagovat na vývoj vědeckých poznatků, nové oponentní podklady a případnou změnu nazírání civilních soudů. Pokud budou strany sporu procesně aktivnější a snesou takové podklady, které závěry znalce značně zpochybní, bude na znalci, aby na ně ve své činnosti náležitě reagoval. Předseda krajského soudu však uzavřel, že z hlediska možné sankční odpovědnosti to lze po znalci požadovat až do budoucna, nikoliv zpětně. Klíčové budou závěry revizního znaleckého posudku, který musí být dle závazného právního názoru odvolacího soudu ve věci vyhotoven a ze kterého bude moci vyjít i krajský soud jako orgán dohledu.

Revizní znalecký posudek a soudní řízení, kterých se dovolávala stěžovatelka

V rámci šetření jsem považoval za důležité **dosledovat vývoj tří soudních řízení**, kterých se stěžovatelka dovolávala na podporu svých tvrzení.

⁵⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 2. 2019, č. j. 23 Co 353/2018-1382.

⁵⁵ Konkrétně Zprávu o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky ke dni 31. 12. 2000, podle které není vznik škod způsobených primárně ozonem pravděpodobný, a dále posudek Výzkumného ústavu lesního hospodářství z října 2015, č. 1/2015/23, jenž opět ve vztahu k ozonu uvedl, že studie přímý vliv na zdravotní stav lesa neprokázaly.

Prvním bylo soudní řízení vedené Okresním soudem Plzeň-město,⁵⁶ v rámci kterého byl předložen revizní posudek ČHMÚ. Zjistil jsem, že rozsudek byl vydán dne 17. 5. 2018 a následně jej v odvolacím řízení potvrdil Krajský soud v Plzni,⁵⁷ rozsudek se stal pravomocným dne 9. 4. 2019.⁵⁸ Protože revizního posudku ČHMÚ se dovolávala stěžovatelka a byla v něm obsažena poměrně zásadní kritika metody RNDr. R., rozsudek jsem si dožádal. Zjistil jsem, že okresní soud závěry revizního posudku ČHMÚ vyhodnotil jako nepoužitelné, protože ČHMÚ se nebyl schopen se zadaným znaleckým úkolem vypořádat, a to přes opakované zadání i opakovaný výslech zástupce tohoto ústavu. **Revizní posudek ČHMÚ tak v soudním řízení neobstál.** Z rozsudku je rovněž zřejmé, že okresní soud vyhodnotil závěry znalce jako stanovení pouze dílčích podílů na celkové škodě, i to, že celkovou škodu vyčísluje žalobkyně a tento údaj předává znalci. Nevnímal jej tedy jako v tomto ohledu matoucí. Soud proto také ustanovil další znalce, kteří měli za úkol v namátkově vybraných revírech ověřit věrohodnost podkladů použitých ke stanovení celkové škody žalobkyní.

Dalším bylo řízení vedené Městským soudem v Praze.⁵⁹ Rozsudek vydaný dne 15. 2. 2018 vyzníval rovněž kriticky vůči postupům znalce, stěžovatelka proto na něj poukazovala ve svých stížnostech adresovaných ministerstvu. Zjistil jsem však, že rozsudek v neprospěch stěžovatelky změnil v rámci odvolacího řízení Vrchní soud v Praze.⁶⁰ Z toho dovozují, že odvolací soud kritiku znalce odmítl.⁶¹ Stěžovatelka neuspěla ani v dovolacím řízení.⁶²

Posledním je řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4.⁶³ Jak uvedl předseda Krajského soudu v Brně při vyřizování posledních stížností, rozsudek, který obvodní soud vydal a v němž zpochybnil některé postupy a metody znalce, následně zrušil Městský soud v Praze a zavázal v dalším řízení obvodní soud, aby nechal zpracovat revizní znalecký posudek. Řízení vedené obvodním soudem pokračuje, posledním úkonem v době zpracování zprávy bylo vrácení spisu soudu po vypracování znaleckého posudku.⁶⁴

Hodnocení postupu orgánů dohledu

Dospěl jsem k závěru, že místopředseda a předseda krajského soudu při vyhodnocení námitek směřujících proti řádnosti posudků znalce nepochybili.

Za klíčové považuji to, že stěžovatelka po celou dobu, po kterou se správní orgány jejími podněty a stížnostmi zabývaly, nepředložila pravomocné soudní rozhodnutí, případně revizní či oponentní znalecký posudek, ke kterému by se soud v pravomocném

⁵⁶ Pod sp. zn. 17 C 432/2011.

⁵⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 25 Co 365/2018.

⁵⁸ V současné době probíhá dovolací řízení u Nejvyššího soudu, vedené pod sp. zn. 25 Cdo 3688/2019.

⁵⁹ Vedené pod sp. zn. 52 Cm 136/2012.

⁶⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 1. 2019, sp. zn. 6 Cmo 195/2018.

⁶¹ Rozsudek nabyt právní moci dne 13. 2. 2019.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2019, sp. zn. 23 Cdo 2360/2019.

⁶³ Vedené pod sp. zn. 55 C 114/2008.

⁶⁴ Spis byl vrácen soudu dne 19. 3. 2020 od znaleckého ústavu Mendelovy univerzity v Brně.

rozhodnutí přiklonil. Ke znaleckým posudkům znalce se soudy naopak přiklonily v celé řadě soudních řízení (včetně řízení dovolacích) a posudky obstály i proti oponentním či revizním posudkům navzdory tomu, že v nich stěžovatelka uplatňovala tytéž námitky proti znaleckému posudku a znalci. Orgán dohledu nemohl tuto skutečnost opominout a dospět k závěru, že znalec porušil zákonnou povinnost vypracovat znalecký posudek řádně. Jsem si vědom toho, že předmětná řízení o imisních škodách jsou velmi obtížná z hlediska dokazování, a s ohledem na vývoj poznatků ohledně příčin poškozování lesních porostů může v již nyní probíhajících sporech dojít k obratu, kdy znalecké posudky znalce a podklady a metody, z nichž vychází, soudy upozadí či odmítnou. Zatím k takovému obratu nedošlo, a považuji proto za logické, že orgán dohledu vycházel z dosavadních závěrů soudů. Připomínám, že je primárně úkolem soudů podrobit znalecké posudky úplnému a zevrubnému posouzení, včetně věcné správnosti.

Krajský soud se, podle mého názoru, podnětem a stížnostmi zabýval důkladně, vyjádřil se ke všem, i nově doplněným, námitkám stěžovatelky a znalecké posudky navzdory běžícímu soudnímu řízení podrobil alespoň hodnocení z hlediska jejich elementární přezkoumatelnosti a srozumitelnosti. Tímto postupem **dostatečně prověřil, zda znalecké posudky nepředstavují zjevné překročení povinností dopadajících na povinnost znalce vypracovat posudek řádně.** V rámci šetření podnětu také vyslechl samotného znalce. S vyjádřením místopředsedy a předsedy krajského soudu k jednotlivým námitkám a k přezkoumatelnosti a srozumitelnosti posudku se ztotožňuji.

Tvrzení, že soudy chápou znalecké posudky znalce bez dalšího jako doložení celkové výše škody, je, podle mého názoru, částečně nepodstatné z hlediska výkonu dohledu a částečně zjednodušující. Úkolem předsedy krajského soudu v situaci, kdy mu byl podán podnět směřující proti řádnosti vypracování posudku, který byl současně předmětem soudního rozhodování, nebylo hodnotit každý v posudku použitý údaj nebo každou formulaci užitou znalcem. Měl za úkol posoudit, zda je daný znalecký posudek v zásadě přezkoumatelný a srozumitelný. Ve shodě s předsedou krajského soudu se domnívám, že posudky nejsou v tomto ohledu matoucí. **Znalec výslovně uvádí, že nevyčísluje škodu jako takovou, přebírá celkovou výši škody od žalobkyně a jeho úkolem je tuto částku rozpočítat na jednotlivé znečišťovatele.** Znalecký posudek je třeba hodnotit s ohledem na vymezení znaleckého úkolu a stanovení celkové škody úkolem znalce v žádném z napadaných posudků nebylo. Připomínám, že ani orgánům dohledu nad výkonem znalecké činnosti, ani mně při prošetřování jejich postupu, nepřísluší hodnotit rozhodování soudů. Z protokolů ze soudních jednání,⁶⁵ které mi poskytla stěžovatelka, však rovněž vyplývá, že se touto otázkou soudy (k námitkám stěžovatelky a dalších žalovaných) zabývají a znalec v rámci provedených výslechní výslovně uvádí, že celkovou škodu nestanovuje, ale že ji přebírá od žalobkyně. Ani z rozsudků, na které stěžovatelka poukázala, podle mého názoru, neplyne jednoznačný závěr, že by soudy automaticky přijímaly závěry znaleckého posudku bez dalšího dokazování nebo se nezabývaly skutečností, že celkovou škodu vyčísluje žalobkyně.⁶⁶

⁶⁵ Např. protokol o jednání před Krajským soudem v Ústí nad Labem ze dne 14. 3. 2016, sp. zn. 19 Cm 100/2012, 19 Cm 190/2012; protokol o jednání před Okresním soudem v Karviné ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 21 C 377/2015; protokol o jednání před Obvodním soudem pro Prahu 4 ze dne 14. 9. 2017, č. j. 29 C 435/2014-265, atd.

⁶⁶ Viz např. rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 17. 5. 2018, sp. zn. 17 C 431/2011, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 25 Co 365/2018, rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 6. 2018,

Uzavírám, že za okolností daného případu je namístě vyčkat, jak se k postupům znalce a jeho závěrům vysloví soudy v běžících soudních řízeních. V případě, že některé z pravomocných soudních rozhodnutí vyjádří v tomto ohledu kritiku, bude namístě obrátit se na příslušný orgán dohledu znalecké činnosti. Dodávám, že rozhodne-li se soud k závěrům znalce nepřihlídnout, neznamená to ještě automaticky, že se dopustil přestupku proti povinnosti vypracovat posudek řádně. Orgán dohledu nad výkonem znalecké činnosti bude muset mj. podrobně zkoumat, z jakých důvodů byly závěry znalce soudem odmítnuty a zda se v takovém případě jednalo o zanedbání náležité odborné péče.

C.2.2 K vypracování znaleckého posudku mimo obor

Znalci mohou ve znaleckých posudcích odpovídat jen na otázky, které spadají do znaleckého oboru a odvětví, pro který byli jmenováni.⁶⁷ Znalce pro jednotlivé obory jmenuje ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu, který ověřuje, zda má znalec potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit. Obory a odvětví a jejich kvalifikační předpoklady stanoví Ministerstvo spravedlnosti.⁶⁸

RNDr. R. je **znalec zapsaný v oboru** čistota ovzduší, odvětví čistota ovzduší, se specializací výpočty rozptylu emisí, škody způsobené imisemi na lesních porostech.

Stěžovatelka ve svých podnětech a stížnostech opakovaně vytýkala znalci překročení jeho znaleckého oprávnění. Namítala, že v posudcích hodnotil stav půd a jejich vliv na zdravotní stav lesních porostů, ač mu to nepřísluší. Hodnotil také ekonomické otázky, když se zabýval oceněním škody na lesích. Nevyžádal si přitom ani součinnost znalců v oborech pedologie, ochrana ovzduší či ekonomika – oceňování lesa, případně lesní hospodářství. Poukázala mj. na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4,⁶⁹ ve kterém soud shledal, že znalecký posudek je věrohodný jen zčásti (rozptyl emisí v atmosféře a jejich dopad na různá místa lesních porostů). V ostatním, tj. co do závěrů ohledně stavu lesních porostů a příčin poškození, dovodil, že tyto otázky přesahují odbornost jmenovaného a neobstojí ve světle jiných důkazů.⁷⁰

Krajský soud v Brně uvedl,⁷¹ že znalec podle jeho názoru nepřekročil rozsah svého znaleckého oprávnění. Obory a odvětví, tak jak jsou koncipovány v prováděcí vyhlášce,⁷² se v mnoha případech částečně překrývají – nelze mezi nimi vždy nalézt jasnou hranici. To platí zvláště v případech, kdy jsou tyto obory (odvětví) konkretizovány specializacemi, které oprávnění znalce dále podrobně popisují a výslovně vztahují na určitou

sp. zn. 19 C 56/2014, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 25 Co 318/2011, a další. Z rozsudků citovaných vedením krajského soudu nebo doložených stěžovatelkou je zřejmé, že v tomto typu sporů zohledňují soudy z povahy věci vyplývající obtížnou prokazatelnost celkově vzniklé škody. Aplikují proto § 136 občanského soudního řádu, podle kterého „[I]ze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy.“

⁶⁷ Viz § 8 zákona o znalcích a tlumočnících.

⁶⁸ Vyhláška č. 123/2015 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých oborů a odvětví pro výkon znalecké činnosti.

⁶⁹ Cit. výše v části C.2.1.

⁷⁰ Mj. posudků Ing. Heziny a RNDr. Jana Pretela, CSc., či odborného vyjádření ČHMÚ.

⁷¹ V této části zprávy již bude vyjádření Krajského soudu v Brně k předmětné otázce popsáno souhrnně ze všech odpovědí, které stěžovatelce zaslal.

⁷² Vyhláška č. 123/2015 Sb.

problematiku. Podle krajského soudu je znalecké oprávnění RNDr. R. výslovně specializováno na výpočty rozptylu emisí a škody způsobené imisemi na lesních porostech. Oba okruhy přitom problematiku řešenou v předmětném posudku pokrývají. Znalec krajskému soudu objasnil,⁷³ že ve svých posudcích nestanovuje výši škody na lesních porostech jako takovou, vždy vychází z údajů zadavatelky posudku.⁷⁴ Znalec jen adresně určuje okruh jednotlivých zdrojů – znečišťovatelů. Námitka, že není zapsán v oboru Ceny a odhady – oceňování lesa, tak není důvodná. Obor čistota ovzduší s celou řešenou problematikou úzce a bezprostředně souvisí. Odbornost znalce dlouhodobě akceptují rovněž civilní soudy,⁷⁵ proto k jejich závěrům předseda krajského soudu přihlédl i ve vztahu k možnému vykročení mimo znalecký obor/odvětví.⁷⁶ Ministerstvo spravedlnosti ve vypořádání této námítky krajským soudem neshledalo pochybení.

Následně předseda krajského soudu uvedl, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4⁷⁷ byl skutečně kritický i ve vztahu k odbornosti znalce. Předseda krajského soudu však zohlednil dobrou víru znalce, který byl orgánem veřejné moci (ministerstvem) jmenován se specializací nejen na rozptylové studie, ale přímo na škody způsobené imisemi na lesních porostech, a tudíž se mohl legitimně domnívat, že souvislosti mezi znečištěním ovzduší a škodami na lesních porostech může posuzovat komplexněji. To platí tím spíše, pokud jeho činnost dlouhodobě přijímala judikatura civilních soudů a též krajský soud jako orgán dohledu. Rozsudek obvodního soudu byl navíc zrušen Městským soudem v Praze⁷⁸ (viz výše v části C.1.2), který nijak nezpochybnil, že by znalec posuzoval otázky, pro něž není odborníkem. Předseda krajského soudu i ve vztahu k otázce znaleckého oboru zdůraznil, že bude-li soudy zpochybněna jeho odbornost pro vypracování znaleckých posudků, znalec bude muset náležitě reagovat na vývoj soudního rozhodování, například i přibráním konzultanta – znalce z oboru lesní hospodářství, případně ochrana přírody, specializovaného přímo na příčiny poškozování lesních porostů. Z pohledu možné sankční odpovědnosti to však po něm lze požadovat toliko do budoucna, nikoliv zpětně.

Domnívám se, že při vypořádání této námítky místopředseda a předseda krajského soudu a ministerstvo částečně pochybili.

Vyjádření krajského soudu k námitce překročení oboru znalcem nepovažuji za přesvědčivé. Na rozdíl od ministerstva se domnívám, že krajský soud tuto námitku řádně nevypořádal již v prvních vyjádřeních. Ani v souvislosti s následnými stížnostmi předseda krajského

⁷³ Ve vyjádření v rámci vyřizování jiné stížnosti na jeho postup, kterou obdržel krajský soud, viz výše v části C.1.2.

⁷⁴ Zadavatelka posudku tuto škodu zjišťuje podle vyhlášky č. 55/1999 Sb. a dalších právních předpisů. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3989/2015.

⁷⁵ Viz judikatura Nejvyššího soudu citovaná výše v části C.2.1.

⁷⁶ Znalec sám poukázal na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 3. 2017, č. j. 6 Cmo 192/2016-204, který se otázkou překročení oboru zabýval, a vyslovil závěr, že znalec se danou problematikou zabývá dlouhodobě a je odborníkem v posuzování škod v souvislosti s nečistotou ovzduší.

⁷⁷ Cit. výše v části C.2.1.

⁷⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 2. 2019, č. j. 23 Co 353/2018-1382.

soudu nepovažoval za nutné blíže prověřit námitku překročení oboru a případně využít možnost konzultovat rozsah znaleckého oprávnění s poradním sborem ministerstva.⁷⁹

Povinností znalce je podat znalecký posudek pouze v případě, že se vymezený znalecký úkol shoduje s jeho odborností a že se při jeho zpracování bude zabývat jen takovými skutečnostmi, k jejichž posouzení je třeba jeho odborných znalostí.⁸⁰ Znaleckou činnost má totiž vykonávat pouze osoba, u níž bylo ověřeno, že má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit, případně že absolvovala speciální výuku pro znaleckou činnost, je-li pro takový obor zavedena.⁸¹ Znalec, který zodpoví při podání znaleckého posudku i otázky, které do jeho odbornosti nespádají, zatíží posudek vadou, pro který jej nelze v příslušné části použít jako odborný podklad či důkaz v soudním řízení.⁸²

Znalce v jednotlivých oborech a odvětvích jmenují (a specializaci přidělují) orgány státní správy znalecké činnosti – Ministerstvo spravedlnosti a předsedové krajských soudů.⁸³ Tyto správní orgány v řízení o jmenování ověřují kvalifikaci a splnění dalších podmínek pro jmenování znalcem.⁸⁴ Ministerstvo spravedlnosti stanovilo seznam oborů a odvětví⁸⁵ a vymezilo i specifické odborné podmínky pro jmenování znalcem.⁸⁶

I v tomto případě se musím zabývat tím, zda se má námitkou překročení oboru znalcem zabývat orgán dohledu, je-li posudek předmětem hodnocení soudu a soudy se běžně i s touto námitkou vypořádávají. Domnívám se, že v tomto případě je však uplatnění postupů správního dohledu namístě. Jednak s ohledem na to, že za **vymezení znaleckých oborů a odvětví a zapsání specializací a za jmenování znalce odpovídá primárně státní správa znalectví**. Jednak také proto, že k **posouzení důvodnosti námitky překročení znaleckého oprávnění měl předseda krajského soudu dostatek podkladů**. Pro posouzení dodržení znaleckého oprávnění jsou totiž stěžejním podkladem samotné znalecké posudky, které stěžovatelka doložila. Také z odborné literatury a vyjádření představitelů státní správy znalectví vyplývá, že otázkou překročení znaleckého oprávnění je namístě se zabývat i v případě kolize se soudním řízením.⁸⁷

Souhlasím v obecné rovině s tím, že obory a odvětví⁸⁸ se částečně překrývají, hranice mezi nimi tak nejsou vždy zcela zřejmé a obory jsou dále upřesňovány specializacemi.

⁷⁹ Podle § 16 zákona o znalcích a tlumočnících je úkolem poradních sborů mj. spolupůsobit při jmenování znalců, stanovit odborné předpoklady nutné pro jmenování znalcem, vyjadřovat se k obecným otázkám znalecké činnosti z hlediska oboru, pro který jsou zřízeny.

⁸⁰ Viz také § 13 prováděcí vyhlášky č. 37/1967 Sb.

⁸¹ Viz § 4 odst. 1 písm. e) zákona o znalcích a tlumočnících.

⁸² V občanském soudním řízení viz § 127 a násl. o. s. ř. Shodně také DÖRFL, L. cit výše. s. 50; ŠEVČÍK, Oldřich, ULRICH, Petr. Znalecké právo. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN: 978-80-7400-539-8. s. 140.

⁸³ Viz § 3 odst. 1 zákona o znalcích a tlumočnících.

⁸⁴ Viz prováděcí vyhláška č. 37/1967 Sb., viz instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 8/2017.

⁸⁵ Vyhláškou č. 123/2015 Sb.

⁸⁶ Viz příloha č. 10 k instrukci Ministerstva spravedlnosti č. 8/2017.

⁸⁷ Viz FERFECKÝ, J., VISINGER, R., DÖRFL, L. a další citovaní v části C.1 zprávy.

⁸⁸ Vymezené ve vyhlášce č. 123/2015 Sb.

Jsem si také vědom toho, že obory a odvětví nebyly po dlouhou dobu jednoznačně vymezeny, a ne vždy byly zápisy znalců do seznamu prováděny jednotně. Nedořešená zůstává rovněž otázka závaznosti specializací a jejich členění.⁸⁹ Dlouhodobě postrádám podrobnější úpravu kvalifikačních a jiných předpokladů pro jednotlivé znalecké obory a odvětví na úrovni ministerské vyhlášky.⁹⁰

S ohledem na to, že jsou to však samy orgány státní správy znalectví, které jsou zodpovědné za vymezení znaleckých oborů a odvětví, jmenování znalců a ověřování jejich kvalifikace, ve vztahu k této námitce stěžovatelky nepovažuji za dostatečné odvolávat se na to, že soudy odbornost znalce dlouhodobě uznávají.

Předseda krajského soudu sice také uvedl, že specializace znalce pokrývá problematiku řešenou v předmětném posudku a že obor čistota ovzduší s touto problematikou souvisí. Tím však přesvědčivě nevyvrátil pochybnosti o tom, že znalec rozebírá v první části posudku i otázky, které překračují obor (a odvětví) čistota ovzduší, a nevyrovnal se s tím, že specializace znalce, jakkoliv definovaná, by neměla hranice daného oboru a odvětví překračovat, má-li být stále jeho pouhou specializací, a nikoliv jeho rozšířením.

Předseda krajského soudu navíc v pozdějším vyjádření, ve světle kritického rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4, uvedl, že zohlednil dobrou víru znalce, kterého jmenovalo ministerstvo se specializací nejen na rozptylové studie, ale přímo na škody způsobené imisemi na lesních porostech. Znalec se tak podle předsedy krajského soudu mohl legitimně domnívat, že může škody na lesních porostech posuzovat komplexněji. Předseda krajského soudu tím sám připustil pochybnosti o tom, zda znalec nepřekročil své znalecké oprávnění. **Úvahy o dobré víře znalce jsou, podle mého názoru, zcela namístě, pokud jde o uplatnění správního postihu, opět však nijak neřeší, zda znalecký posudek byl vypracován v příslušném oboru a odvětví či specializaci, případně zda daná specializace odpovídá oboru čistota ovzduší a nepřekračuje jej.**

Dodávám, že tento svůj závěr vztahuji k těm námitkám stěžovatelky, které cílily na první ze dvou znalci stanovených úkolů (posouzení příčin vzniku imisních škod na lesních porostech). Stěžovatelka namítala, že znalec v této části posudků řešil i otázky spadající např. do oboru pedologie, ochrany životního prostředí (ochrany lesa) či lesního hospodářství. Předseda krajského soudu by se měl jednoznačně vyjádřit k tomu, zda se v této části znaleckých posudků znalec vyjadřuje k otázkám, které spadají do jeho oboru a odvětví, či jej překračuje. V případě potřeby může krajský soud při posuzování této námitky zapojit příslušný poradní sbor ministerstva.

Naopak za **zcela přesvědčivé považuji vypořádání námitky, že znalec hodnotil také ekonomické otázky**, když se zabýval oceněním škody na lesích. Souhlasím s předsedou krajského soudu, že je třeba důsledně vycházet z vymezení znaleckého úkolu a že znalec oceňování škody na lesích ve smyslu oboru oceňování neprováděl. Jeho úkolem bylo

⁸⁹ Viz HANÁK, J., cit. výše. Autor poukazuje na dva protichůdné názory na povahu specializací – na jedné straně názor, že specializace má usnadnit výběr vhodného znalce, meze rozsahu znaleckého oprávnění však tvoří výhradně obor a odvětví, na druhé straně názor, že v některých případech může i vybočení ze specializace znamenat vyhotovení vadného posudku a vyvození případně disciplinární odpovědnosti. Blíže viz s. 78–79 cit. díla.

⁹⁰ Ke stávajícímu zákonu o znalcích nebyla vyhláška nikdy vydána, otázka kvalifikačních předpokladů byla vydána teprve v roce 2017, a to pouze na úrovni ministerské instrukce. K novému zákonu se podle posledních informací na prováděcích předpisech pracuje a jejich konkrétní podoba není známa.

stanovit procentuální podíl jednotlivých provozovatelů na celkovém množství emisí, a tím tak dílčím způsobem přispět k rozpočítání celkové škody vyčíslené žalobkyní na jednotlivé znečišťovatele.

C.2.3 K podjatosti

Znalecký posudek musí být vypracován znalcem, u něhož nejsou pochybnosti o podjatosti, má-li být objektivním podkladem pro rozhodování. Pochybnosti o podjatosti znalce zakládá buď jeho poměr k věci, v důsledku kterého má znalec osobní zájem na výsledku řízení, nebo k účastníkům řízení či jejich zástupcům.

Podjatost může spočívat i ve vztahu ekonomické závislosti mezi znalcem a zadavatelem posudků. Opakované vyhotovování znaleckých posudků pro téhož zadavatele však nezakládá samo o sobě důvodné pochybnosti, že znalec je podjatý.

Stěžovatelka namítala, že znalec je značnou částí svých příjmů závislý na jediném subjektu, kterému opakovaně podává znalecké posudky. V důsledku této dlouhodobé vazby je znalec podjatý, což se projevuje v tendenčnosti vypracovaných posudků. Z protokolu ze soudního jednání vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 4⁹¹ ze dne 27. 10. 2015 vyplývá, že příjmy znalce od zadavatele posudků jsou v rozmezí 30–40 %, což činí cca 500 000 Kč ročně.

K otázce možné podjatosti znalce Krajský soud v Brně uvedl, že ani opakované vyhotovování znaleckých posudků pro téhož zadavatele ještě automaticky a bez dalšího nezakládá takový poměr k účastníkovi řízení ve smyslu § 11 zákona o znalcích a tlumočnících, jenž by vedl k důvodným pochybnostem o nepodjatosti znalce. Znalec ve vyjádření pro krajský soud poukázal na rozsudek Okresního soudu v Mostě,⁹² který se totožnou námitkou zabýval a podjatost znalce odmítl. Okresní soud vycházel v otázce podjatosti z rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem⁹³ jako soudu odvolacího v jiné obdobné věci. Tento soud s poukazem na další rozsudky civilních soudů zdůraznil, že nelze dovozovat, že by byl RNDr. R. na zadavateli posudku jakkoliv existenčně závislý nebo že by v důsledku „větší míry pochopení“ pro zadavatelku postupoval jinak než dříve. Po celou dobu totiž používá totožnou metodu. Tento názor označil Krajský soud v Brně za plně přiléhavý.

Ministerstvo spravedlnosti ve vypořádání této námítky krajským soudem neshledalo pochybení.

Dospěl jsem k závěru, že za okolností projednávaného případu vedení krajského soudu při vyhodnocení námítky podjatosti znalce nepochybilo.

Základním předpokladem znalecké činnosti je nestrannost.⁹⁴ Má-li znalecký posudek sloužit jako objektivní odborný podklad pro rozhodování, musí jej vyhotovit znalec,

⁹¹ Sp. zn. 55 C 114/2008. Cit. výše v části C.2.1.

⁹² V rozsudku ze dne 18. 10. 2017, č. j. 14 C 5/2017-87.

⁹³ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. 6. 2015, č. j. 14 Co 544/2014-367.

⁹⁴ Viz DÖRFL, L., cit. výše, s. 75–76. Autor připomíná, že nestrannost znalce souvisí s právem na spravedlivý proces účastníků řízení a navazuje na zásadu nestrannosti a nezávislosti soudu a soudních osob, která je zakotvena v čl. 6 odst. 1 věty první Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (publ. pod č. 209/1992 Sb.) a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

u něhož nejsou dány důvody pochybovat o tom, že je nestranný. Zákon o znalcích a tlumočnících definuje podjatost jako poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům. Poměrem k věci, která je předmětem řízení, se rozumí zejména taková situace, kdy má znalec osobní zájem na konkrétním výsledku řízení. Odborná literatura⁹⁵ uvádí např. případy, kdy by znalec byl přímo v procesním postavení účastníka řízení nebo vedlejšího účastníka řízení nebo by výsledek řízení mohl mít dopad na jeho právní poměry. Pokud jde o vztah k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům, ten bude dán v případě, kdy bude znalec ve vztahu příbuzenském k účastníku řízení či jeho právnímu zástupci nebo bude osobou blízkou.⁹⁶ Podjatost má subjektivní i objektivní rozměr – v případě prvního jde o vnitřní psychický poměr znalce (k věci či účastníkům, případně orgánu, který jej ustanovil), v případě druhém jde o neexistenci okolností, které mohou vést k pochybnostem, že znalec takový poměr (k věci či k účastníkovi) má. K označení znalce za podjatého je možné přistoupit i tehdy, když jsou dány pouze tyto objektivní pochybnosti, musí však být důvodné.

Je-li znalecký posudek předložen jako důkaz v soudním řízení, je znalec povinen kdykoliv soudu oznámit skutečnost, pro kterou je vyloučen, a to bezodkladně poté, co se o ní dozvěděl. Stejně tak účastník řízení může kdykoliv po dobu soudního řízení sdělit soudu své námitky proti osobě znalce a důvody, na kterých se zakládají.⁹⁷ Lhůta k uplatnění námitky podjatosti není stanovena,⁹⁸ což vyplývá z toho, že znalecký posudek podaný vyloučeným znalcem nemůže být způsobilým důkazem, na základě kterého by soud mohl spravedlivě učinit skutková zjištění. Rozhodující soudce se musí s uplatněnou námitkou důkladně vypořádat.⁹⁹

V případě podnětu k orgánům dohledu, který poukazuje na podjatost znalce ve **vztahu k posudkům, které jsou současně předmětem dokazování v běžících soudních řízeních**, se opět domnívám, že **dohledové orgány by se námitkou podjatosti měly více zabývat pouze v případech, které představují zjevný exces**. Jinými slovy, budou-li dány okolnosti, které samy o sobě vyvolávají důvodné pochybnosti. Takovým případem by byl např. příbuzenský nebo zaměstnanecký poměr¹⁰⁰ znalce k účastníku řízení.

⁹⁵ Např. KRÍSTEK, Lukáš: Znalectví. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-042-4.

⁹⁶ Více viz DÖRFL, L. cit. výše.

⁹⁷ Viz § 11 zákona o znalcích a tlumočnících a § 17 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále také „o. s. ř.“).

⁹⁸ Viz § 17 o. s. ř. a viz DÖRFL, L., cit. výše, s. 79: „Vyloučení znalců a tlumočníků je tedy pro civilní soudní řízení konstruováno podle stejného principu jako vyloučení soudců s tím rozdílem, že pro případ oznámení podjatosti i rozhodování o námitce podjatosti je stanoven jako orgán příslušný o podmínkách vyloučení rozhodnout předseda senátu, který znalce nebo tlumočnicka ustanovil, a proti jeho rozhodnutí není odvolání přípustné. Není ovšem vyloučeno napadnout rozhodnutí předsedy senátu o nevyloučení znalce nebo tlumočnicka až v odvolání proti rozhodnutí ve věci samé jako závažnou procesní vadu rozhodnutí.“

⁹⁹ Podle § 17 o. s. ř. rozhoduje v občanském soudním řízení o tom, zda je znalec vyloučen, předseda senátu.

¹⁰⁰ Viz např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 35/2003, podle kterého: „Jedním z takových důvodů, kdy lze zcela důvodně pochybovat o nepodjatosti znalce pro poměr k účastníkovi řízení, je skutečnost, že mezi nimi existuje pracovní poměr k témuž zaměstnavateli. Je totiž zřejmé, že se v takovém případě jedná o vztah ekonomické závislosti, jednak nelze ani vyloučit možnost, že přístup znalce při vypracování znaleckého posudku mohou (vědomě, či nevědomě) ovlivnit pocity kolegiality a loajality či obavy před nepříznivými pracovní-společenskými dopady. Takový případ nastává, podává-li soudu jako znalec znalecký posudek pracovní generální inspekce Českých drah ve věci zaměstnance Českých drah.“

O takový případ se v dané věci, podle mého názoru, nejednalo. Dlouhodobá a opakovaná spolupráce mezi znalcem a zadavatelkou posudků ještě sama o sobě existenci důvodných pochybností nezakládá. Není v praxi ostatně ničím výjimečným. Jestliže znalecké posudky znalce v soudních řízeních obstály, je pochopitelné, že jeho služeb žalobkyně opakovaně využívala. Souhlasím s vyjádřením místopředsedy krajského soudu, že aby tyto důvodné pochybnosti vznikly a bylo možno dovodit, že dlouhodobá spolupráce přerostla ve vztah ekonomické či jiné závislosti, musela by k ní přistoupit ještě nějaká další okolnost, např. vedením krajského soudu zmiňované změny v použité metodě.

Za této situace je, podle mého názoru, namístě, aby stěžovatelka uplatnila a odůvodnila námitku podjatosti v soudních řízeních, což ostatně činí. Námitkou podjatosti se zabýval např. i Obvodní soud pro Prahu 4,¹⁰¹ jehož rozsudku se stěžovatelka dovolávala v posledních stížnostech, znalce však podjatým neshledal ani tento soud, ani Městský soud v Praze jako soud odvolací.¹⁰² Procesní soud se s námitkou podjatosti znalce musí vypořádat stejně důkladně, jako s ostatními námitkami směřujícími proti osobě znalce a obsahu znaleckého posudku. Z judikatury je zřejmé, že tak běžně činí. Příkladem lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu,¹⁰³ který zrušil rozhodnutí obecných soudů právě s ohledem na to, že dostatečně nevypořádaly námitku podjatosti znalkyně, kterou žalující strana spatřovala v ekonomické závislosti znalkyně na straně žalované. Okresní soud v Ostravě vydal po citovaném zrušujícím rozhodnutí Nejvyššího soudu nové rozhodnutí,¹⁰⁴ v němž se důkladněji zabýval tím, nakolik byla znalkyně napojena na finance žalované strany. Znalkyně soudu zaslala přehled znaleckých posudků vypracovaných v předchozích čtyřech letech a uvedla, v kolika případech se jednalo o posudky pro žalovanou. Soud následně dospěl k závěru, že znalkyně není vyloučena z dalšího dokazování, protože sice vůči žalované vypracovává opakovaně znalecké posudky, nikoliv však v takovém rozsahu, aby v tom bylo možno spatřovat podjatost znalkyně. Soud také zdůraznil, že v soudním řízení nebyla prokázána žádná další konkrétní okolnost, která by svědčila o tom, že znalkyně straní žalované.¹⁰⁵

Při prověřování námitky ekonomické závislosti považuji obecně za správný takový postup, který vyplývá z výše popsaného soudního rozhodnutí. Je z něj však zřejmé, že závěr o ekonomické podjatosti nelze založit pouze na zjištěném rozsahu znalcem vykonávané práce pro jednoho zadavatele, ale je nezbytné zabývat se dalšími aspekty znalecké činnosti, zejména otázkou, zda byl znalecký posudek zpracován řádně, tedy zda se možná znalcova ekonomická závislost neprojevila na řádném zpracování posudku.

Námitku stěžovatelky, že **opakované využívání jednoho a téhož znalce žalobkyní mohlo přerůst až ve vztah ekonomické závislosti a podjatost znalce, tedy vnímám jako relevantní, řádně ji vyhodnotit je však možné pouze v souvislosti s celkovým**

¹⁰¹ Cit. výše v části C.2.1.

¹⁰² Cit. výše.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013, sbírkové č. r. 109/2014. K otázce ekonomické závislosti „svobodného subjektu na odběrateli své činnosti“ se vyjádřil také Ústavní soud v nálezu ze dne 16. 8. 2019, sp. zn. II. ÚS 1851/19.

¹⁰⁴ Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 12. června 2015, sp. zn. 26 C 114/2010.

¹⁰⁵ Viz rozsudek Okresního soudu v Ostravě, cit. výše.

hodnocením znaleckého posudku, ke kterému je v případě stěžovatelky primárně povolán procesní soud.

C.2.4 K osobnímu výkonu při vypracování znaleckého posudku

Výkon znalecké činnosti je osobní a nepřenositelný. Znalec je povinen osobně se účastnit všech pro posudek nezbytných znaleckých úkonů, včetně opatřování podkladů a sepisování posudku.¹⁰⁶

Porušením osobního výkonu není, pokud znalec převezme skutková zjištění od jiné osoby, nevydává-li je za svá vlastní. Převzatý podklad musí v posudku řádně označit, aby bylo možné ověřit jeho věrohodnost a spolehlivost.

Stěžovatelka v pozdějších stížnostech¹⁰⁷ namítala, že převzetí podkladů a závěrů od jiných subjektů bez bližšího šetření a ověřování také porušuje požadavek osobního výkonu znalecké činnosti podle § 10 zákona o znalcích a tlumočnících. V poslední stížnosti¹⁰⁸ stěžovatelka rozvinula námitku porušení povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti s tím, že znalec předložil na základě smlouvy o dílo Lesům České republiky software k výpočtu jednotlivých emitentů a tyto podíly pak vypočítali pracovníci Lesů České republiky, s. p. (nikoliv znalec); ten, aniž to v posudcích uvedl, předmětné sestavy do svých posudků jen převzal.¹⁰⁹

Krajský soud v Brně¹¹⁰ zopakoval, že znalec určuje konkrétní podíl jednotlivých emitentů na vzniku škody na lesních porostech, celkovou škodu sám nevypočítává ani neověřuje. Není porušením osobního výkonu znalecké činnosti, pokud znalec určité údaje převezme z jiných zdrojů, musí však vždy uvést, z čeho vycházel. Takový postup je ve znalecké činnosti běžný. V žádném případě pak takto získané údaje nemůže vydávat za výstup své vlastní znalecké činnosti, což však znalec nečinil, neboť jasně uvedl, že škodu vyčíslila žalobkyně.

K námitce, že znalec neprováděl terénní šetření a sám neověřoval stav lesů (vyjádření podrobněji shrnuto výše v části C.2.1 k námitce porušení řádnosti) předseda krajského soudu shrnul, že znalec nijak neskrýval, že vycházel z dostupné souhrnné zprávy o stavu lesů (program ICP Forest) a jiných oficiálních zpráv. Nelze ani předpokládat, že by jeden člověk byl schopen osobně prověřit stav takřka všech lesů na území České republiky.

K dodatečné námitce vyplývající ze smlouvy o dílo uvedl krajský soud¹¹¹ (poté, co to vyslechl zadavatku posudku a znalce), že porušení osobního výkonu ze smlouvy vůbec nevyplývá, nevyplývá z ní ani to, že by znalec od zadavatelky přejímal jakékoliv podklady

¹⁰⁶ DÖRFL, L. cit. výše, s. 70.

¹⁰⁷ Stížnosti zaslané ministerstvu ve dnech 24. 7. 2018 a 6. 12. 2018, stížnost doplněná krajskému soudu ze dne 7. 5. 2019.

¹⁰⁸ Stížnost ze dne 7. 5. 2019 adresovaná Krajskému soudu v Brně. Ke stížnosti přiložila další znalecké posudky – znalecký posudek ze dnů 21. 9. 2017, č. 3-128/2017, a 10. 10. 2018, č. 2-130/2018.

¹⁰⁹ Stěžovatelka tento závěr dovodila z čl. I odstavce 3 a 4 smlouvy o dílo uzavřené mezi znalcem a Lesy České republiky, s. p., na vyhotovení rozptylových studií a znaleckých posudků.

¹¹⁰ Předseda krajského soudu se k této námitce poprvé vyjadřoval ve sdělení ze dne 27. 5. 2019, č. j. Spr 1954/2017-186.

¹¹¹ Vyřizoval předseda krajského soudu JUDr. Bořek, sdělení ze dne 10. 9. 2019, č. j. Spr 1954/2017-220.

formou přímého vkládání dat jejich pracovníky do jím poskytnutého softwaru. Znalec potvrdil, že všechny výstupy depoziční studie, které jsou potřebné pro znalecký posudek, provádí osobně, bez spolupráce pracovníků Lesů České republiky, s. p. Ti do výsledků depoziční studie ani do programů nezasahují. Podíly neumí sami stanovit, proto si zadavatelka tuto činnost objednala formou veřejné zakázky. Poskytnuté softwarové programy jí slouží pouze k usnadnění práce při sestavení seznamu referenčních bodů pro konkrétní emisní zdroj.

Domnívám se, že **předseda krajského soudu vyhodnotil námitku porušení osobního výkonu znalcem správně.**

Osobní výkon je další z nezbytných podmínek nezávislé, nestranné a odborné znalecké činnosti. Zakotvení této povinnosti v zákoně o znalcích a tlumočnících¹¹² úzce souvisí s požadavkem,¹¹³ aby znaleckou činnost vykonávaly jen osoby, u kterých bylo ověřeno, že splňují všechny podmínky pro to, aby mohly být jmenovány znalcem.¹¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti definuje ve své metodické činnosti výkon znalecké činnosti jako osobní a nepřenositelný. To neznamená, že by znalec nemohl převzít skutková zjištění od jiné osoby (znalce z jiného oboru či odvětví, konzultanta, ale i účastníka řízení), za předpokladu, že takový zdroj řádně v posudku určí. Nesmí přebírat závěry jiné osoby, které by měly povahu posudku samotného.¹¹⁵ V tomto ohledu musí být posudek transparentní, aby bylo možno ověřit, zda jsou zdroje a podklady, z nichž znalec vychází, věrohodné a spolehlivé. Z povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti dále vyplývá, že znalec odpovídá za posudek jako celek.

Souhlasím s předsedou krajského soudu, že při **posuzování otázky, zda znalec porušil povinnost osobního výkonu, je nezbytné vycházet z přesného vymezení znaleckého úkolu.** Námitka stěžovatelky, že znalec měl sám ověřovat, zda údaje o celkové škodě vyčíslené žalobkyní odpovídají realitě a sám měl např. prověřit terénním šetřením stav lesů, neodpovídá tomu, že úlohou znalce vůbec nebylo zjišťování této celkové škody na lesních porostech v důsledku imisí. Jeho prvním úkolem bylo vysvětlit, proč emise vznikající v důsledku provozu zdrojů znečišťování ovzduší vedou k poškození lesních porostů. V této části znalec vycházel z jím citovaných odborných podkladů a oficiálních zpráv. **Znalec dostal povinnosti osobního výkonu tím, že tyto odborné podklady osobně vybral, vysvětlil jejich závěry, a zejména, že tyto podklady řádně citoval a vyjmenoval.** Tím umožnil, aby subjekt, který bude znalecký posudek podrobovat celkovému hodnocení, mohl ověřit věrohodnost těchto podkladů a na tom základě zvážil, zda znalecký posudek v této části použije jako prokázanou skutečnost. Druhým úkolem znalce bylo stanovit procentuální podíl jednotlivých emitentů na celkovém objemu emisí, a tím stanovit jejich dílčí podíl na celkové škodě vyčíslené žalobkyní. K tomu znalec opět vycházel z dat pocházejících ze znalcem citovaných zdrojů (zejména údaje ČHMÚ).

¹¹² Viz § 10 odst. 1 zákona o znalcích a tlumočnících.

¹¹³ Viz § 4 odst. 1 zákona o znalcích a tlumočnících.

¹¹⁴ ŠEVČÍK, O., ULRICH, P., cit. výše, s. 142.

¹¹⁵ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 26. října 2017, č. j. 51 A 11/2016-58, uveřejněné na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti v sekci Z rozhodovací činnosti ve znalecké agendě, rozhodnutí uvedené bod bodem 12; viz <https://www.justice.cz/web/msp/znalci-znalecke-ustavy-a-tlumocnici?clanek=z-rozhodovaci-cinnosti-ve-znalecke-agende>.

Souhlasím s tím, že skutečnost, že byl znalecký posudek případně vykládán soudy či účastníky řízení jinak, nemůže jít za těchto okolností k tíži znalce. S ohledem na znalci uložené úkoly nebylo jeho povinností ani ověřovat celkovou škodu vyčíslenou žalobkyní, ani provádět terénní šetření. **Požadavek na transparentnost znalec naplnil tím, že ve znaleckém posudku (na několika místech) uvedl, že podklady o celkové výši škody převzal od žalobkyně.** Ve shodě s předsedou krajského soudu považuji za logické, že stěžovatelka zpochybňuje věrohodnost údaje o celkové škodě vyčíslené žalobkyní. To však nemá vliv na odpovědnost znalce, ale pouze na věrohodnost závěrů znaleckého posudku.¹¹⁶

Pokud jde o ostatní tvrzení stěžovatelky směřující vůči porušení povinnosti osobního výkonu znalcem, odkazuji na jejich vypořádání předsedou krajského soudu. Považuji je za důkladné a přesvědčivé.

D. Informace o dalším postupu

Předseda Krajského soudu v Brně a Ministerstvo spravedlnosti nepochybili, pokud jde o vyřízení podnětu a stížností stěžovatelky ve vztahu k námitkám porušení povinnosti řádného a osobního výkonu znalecké činnosti znalcem a k námitce podjatosti znalce.

Předseda Krajského soudu v Brně a Ministerstvo spravedlnosti částečně pochybili, když přesvědčivě nevypořádali námitku překročení znaleckého oboru a odpovědi znalcem.

Zprávu zasílám předsedovi krajského soudu a ministryni spravedlnosti a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv je žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřili ke zjištěným pochybením a informovali mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

O svých zjištěních a závěrech informuji rovněž stěžovatelku.

Brno 18. května 2020

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

¹¹⁶ Obdobně znalecký posudek vyložil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4, cit. výše v části C.2.1, na který stěžovatelka poukázala. Rozsudek nenabyl k dnešnímu dni právní moci, byl zrušen rozsudkem Městského soudu v Praze, cit. výše v části C.2.1, který soudu 1. stupně mj. vytkl, že si sám učinil závěry v odborných otázkách za situace, kdy z předložených znaleckých posudků a dalších odborných podkladů vyplývaly rozdílné výsledky. Odvolací soud uložil soudu 1. stupně zadat zpracování revizního znaleckého posudku.